

105/1 OSVASSDRAGET

FYLKE: Møre & Romsdal

Kommune: Gjemnes, Molde og Nesset

Nedbørfelt: 138 km²

Toppunkt: 797 moh.

Utløpspunkt: 0 moh.

Marin grense: ca 115 moh.

Kraftpotensial: 17 GWh

SP-kategori: III

Økonomiklasse: 4

Naturgeogr. region: 39a

Osvassdraget har sitt utløp innerst i Fannefjorden ca 25 km øst for Molde.

Klimaet er hovedsakelig maritimt i lavere deler, og går gradvis over i et maritimt fjellklima i høyere deler av området. Normal årsnedbør er omkring 1500 mm.

Vassdraget ligger i et dalføre i forlengelsen av Fannefjorden. Det er et utpreget lavlandsvassdrag, og landskapet avviker fra det som er vanlig for regionen. Dalføret er slakt og vidt, og domineres av to relativt store vann, Osvatnet og Fosterlågen. På begge sider ligger adskilte fjellområder med avrundede landformer, og herfra kommer flere sidevassdrag ned i hoveddalføret.

Berggrunnen består vesentlig av gneis. Det ligger mektige løsmassavsetninger i dalføret, hovedsakelig bunnmorene, samt en rekke morenerygger på tvers av dalføret.

Naturen langs vassdraget er en vestlig utløper av en naturtype som har sin hovedutbredelse i Trøndelag og på Østlandet, og som består av store skogsmyrkompleks. I Møre og Romsdal er det bare i øvre Surnadal at det er registrert tilsvarende naturområder. Vegetasjonen i vassdraget domineres av langstrakte myrdrag med glissen furuskog i dalbunnen, mens dalsidene har tettere skog med både furu og bjørk. På sørsiden av Fosterlågen var det tidligere storvokst furuskog. Nord for Fosterlågen er det myrlendt, skog oppover lia, og dessuten mye kulturmark.

Det er gjort en del inngrep i enkelte av områdene i nedbørfeltet. Fosterlågen er fra før regulert ca 1 m, og deler av myrområdene ned mot Osvatnet er grøftet og tilplantet med gran. Riksveien går langs dalføret et stykke oppe i lia hvor det er en del gårdsbruk. Det går skogsbilvei på sørsiden langs Fosterlågen, og her er det foretatt mye granplanting. Likevel er det en del områder som er ganske uberørt av tidligere inngrep.

Naturfaglige verdier

Vassdraget er svært variert og artsrikt med meget store naturfaglige verdier for flere fagområder. Det er representativt for de lavereliggende skogsvassdrag i indre fjordstrøk av Nord-Møre. Lett tilgjengelighet og nærhet til større befolkningssentra gir stor pedagogisk verdi. Regionen er tidligere mangelfullt dekt av vernede vassdrag. Vassdraget skiller seg vesentlig fra Visa.

Botanikk

Vegetasjonen i vassdraget er særpreget, og til dels svært frodig og rik. Den regionale representativiteten er høy. Det er knyttet sterke botaniske interesser til flere av myr- og våtmarksområdene, bl.a. Aspåsmyrene, Vettavatna, Litlevatnet, Duaskaret, samt utløpet av vassdraget. Ellers er vassdraget en vestlig utpost av en østlig naturtype som gir vassdraget økt verneverdi.

*Meget stor verneverdi ******

Landfauna

Vassdraget er svært variert med et utvalg av fuglearter som representerer bredden i regionen, i tillegg til mer østlige innslag. Innen vassdraget finnes flere viktige våtmarks-lokaliteter, bl.a. Heggemsvatnet/Holåvatnet og Aspåsmyrene som er vernet som naturreservater. Også for skogshøns og spurvefugl er vassdraget viktig. Vinterstid har ender og svaner tilhold i vassdraget og fjorden utenfor.

Vassdraget har bra bestander av hjort og rådyr. For hjort har nedbørfeltet først og fremst funksjon utenom vintersesongen. Streifdyr av elg er observert de siste årene, og arten vil avgjort kunne etablere fast, jaktbar bestand i området. Revebestanden har gått kraftig tilbake, mens bestanden av hare og mår har tatt seg kraftig opp. Oter forekommer regelmessig.

*Meget stor verneverdi *****

Vannfauna

Osvassdraget er svært variert mht. ferskvannsbiotoper, med stort artsmangfold og høy produktivitet, og med innslag av uvanlige arter. Nedbørfeltet domineres av de store lavlandsvatna Fosterlågen og Osvatnet, men det finnes en rekke vann og tjern av ulik kvalitet spredt rundt i høyere liggende deler av området. Disse er lite undersøkt, men inneholder trolig et interessant dyreliv. Utbygging, drenering og oppdyrking av sentrale deler i nedbørfeltet har negative konsekvenser for ferskvannsfauunaen i myrvannslokalitetene, men neppe i hovedvassdraget. Vannfaunaen er representativ for regionen.

Vassdraget er nest etter Rauma den viktigste lakseelva i Romsdal laksedistrikt. Så å si hele vassdraget er laks- og sjørretførende. Fangstene ligger opp mot 10 tonn/år. I tillegg forekommer ørret og røye i Osvatnet og Fosterlågen.

*Meget stor verneverdi *****

Kulturminneverdier

Gårdsbosetningen i området går tilbake til jernalderen. En jernutvinningsplass fra vikingtid ved Osvatnet er et sjeldent kulturminne i denne regionen. Mellom Fosterlågen og Osvatnet går et viktig hjortetrek, her er fangstgroper brukt i nyere tid. Både fangst og tjærebrenning har sannsynligvis tradisjoner tilbake til jernalder/middelalder.

Her finnes helhetlige gamle bygningsmiljøer, og det er bevart mange lån, typiske for distriktet. På gårder ved Osvatnet er det flere lån med store sveitserstiltbygg. I området finnes tufter etter husmannsplasser, Botterligjerdet er av de få bevarte plassene. I 1930-årene ble det skilt ut en rekke bureisingsbruk i området, bl.a. brukene på Ny Jord. I utmarka er det løer og løetufter og godt bevarte setergrender. Det finnes en rekke tufter etter sager og kverner i området. Osen var på 1600-tallet et av de største industrisentrene i Romsdal, med omfattende skogs- og sagbruksdrift. En samling gårder i nedre del av vassdraget utgjorde Osen gods hvor det var fem store sager. Osen Jernverk ble anlagt 1757, nedlagt 1783. Mange kullmiler finnes i skogen. Rester av hus, masovn og kanaler, samt slagghauger og en gammel kjørevei er bevart ved Oselva.

Kulturminner og kulturlandskap har store kunnskapsverdier og opplevelsesverdier i lokal og regional sammenheng. Osen Jernverk er et sjeldent kulturminne. Flere kulturminner har funksjonell tilknytning til vann.

*Stor verneverdi ****

Friluftsjntresser

Landskapet og naturen i vassdraget er variert, rikt og særpreget, og avviker fra andre områder i fylket. Området er velegnet for friluftsliv hele året. I tillegg til turgåing til fots og på ski, byr området også på svært gode forhold for jakt og fiske. Det er et svært attraktivt lakse- og sjørretvassdrag. Her er stor utfart i skisesongen. Det er lett atkomst til området, og rimelig avstand til flere større befolkningsentre som Molde, Kristiansund og Sunndalsøra. Området har stor regional verdi som

utfartsterreng for både sommer- og vinteraktiviteter.

*Meget stor verdi *****

Landbruksinteresser

Det ligger 56 gårdsbruk i nedbørfeltet med i alt 3377 da jordbruksareal. Den mest vanlige driftsformen er melkeproduksjon, men det drives også litt kjøttproduksjon på sau og storfe. Ved Fosterlågen ligger en større pelsdyrfarm. Dyrkbar jord utgjør 18900 da. Mye av dette ligger på begge sider av elva mellom Fosterlågen og Osvatnet. En stor del er myr, en del er forsumpet morenemark. Naturforholdene ligger til rette for en sterk utvikling av jordbruket i området.

Skogen har tradisjonelt stor næringsmessig betydning i dette området. Det finnes 32500 da produktiv barskog og 16000 da produktiv løvskog. I forhold til dette arealet blir det hogd lite, bare vel 2000 m# barskog og 1000 m# løvskog pr. år. Utbyttet av skogsdriften kan økes svært mye ved uthogging av gammel skog, skoggrøfting og tilplanting.

*Stor verdi ****

Kraftressurser

En utbygging av vassdraget kan utnytte fallet mellom kote 80 i elva og Osvatnet (kote 10). Fosterlågen tenkes regulert 2,5 m ved senking. Dette gir 17 GWh midlere årsproduksjon relativt dyr kraft. Prosjektet er plassert i kategori III (11) i Samlet plan.